

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-250-0-2>

FAKE NEWS AND ITS ADVERSE IMPACT ON THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF FULL-SCALE RUSSIAN AGGRESSION

ФЕЙКОВІ НОВИНИ ТА ЇХ НЕСПРИЯТЛИВИЙ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Marukhovskiy O. O.

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations and
Journalism
University of Economics and Law
«KROK»
Kyiv, Ukraine*

Маруховський О. О.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних
відносин та журналістики
Університет економіки та права
«КРОК»
м. Київ,
Україна*

В умовах широкомасштабної агресії Росії проти України 2022 р. розповсюдження по всьому світові найабсурдніших російських фейкових новин та маніпуляцій стає настільки поширеною глобальною проблемою, що будь-якому пересічному користувачу важко, досить складно, а іноді майже неможливо відрізнити фейкову новинну інформацію від правдивої інформації про цю подію. Актуальність розглянутої в тезах доповіді проблеми обумовлена тим, що деякі відомі міжнародні організації, зокрема Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), використовують неправильні терміни щодо повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Так, уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець закликав представників МКЧХ використовувати термінологію, яка відображає справжню дійсність, а саме – «використовувати не «українська криза», а російсько-українська війна. Не «обидві сторони конфлікту», а Україна та держава-агресор Російська Федерація. Це вкрай важливо для того, щоб у світі розуміли потребу в допомозі, найперше – для жертв порушень прав людини, і докладали зусилля для того, щоб зупинити агресію» [1].

Термін «fake» означає наразі все, що є несправжнім та/або породжує несправжнє, є взаємозамінним із словами «підробка», «фальсифікація» та «недостовірність» [2, с. 18]. Виходячи з цього,

термін «фейкові новини» (fake news) є відносно новим збірним і неоднозначним та означає специфічний тип дезінформації, неправдиві, несправжні, фальшиві новини, з «додатковою рисою сполученості з поточними подіями, що надає їм новинного присмаку», які можуть «охоплювати повідомлення під сенсаційними заголовками або повідомлення, де використано мову ненависті чи спірну мову» [3, с. 6].

Окремо варто відзначити, що фейкові новини часто створюють, задля залякування, щоб посіяти ненависть і страх до ворога, відвернути увагу читачів від дійсно важливих і правдивих новин. При цьому для посилення авторитетності та правдоподібності у фейкових новинах на маргінальних сайтах посилаються на відомі авторитетні закордонні засоби масової інформації або повністю перекручуються факти та події від часткового введення в оману до відвертої брехні. Прикладами характерних ознак фейкових новин російських пропагандистів є: *маніпулятивний заголовок* («Сенсація!», «Шокуюча правда»); *посилання на авторитети та хибна аргументація* («за версією авторитетних вчених», «експерти ООН пишуть»); *вигадана новина або абсолютний фейк* («біолабораторії та неонацисти в зернохосвищах»); *шокуючий емоційний характер новини* («інформація про розп'ятого хлопчика», яка виключає розум і запалює гнів та ненависть) та ін.

Відомо, що упорядники англomовного словника Collins English Dictionary обрали найбільш поширеним у 2017 р. словосполучення «фейкові новини» (fake news), що означало «хибну, часто сенсаційну інформацію, що поширюється під виглядом новинних повідомлень» [4]. За один рік з 2016 р. по 2017 р. активне використання словосполучення «фейкові новини» збільшилося у світових засобах масової інформації на 365%, як вказано на сайті цього словника. Для порівняння можна навести приклад про те, що у 2016 році, за версією Collins English Dictionary, найпоширенішим було слово «Brexit», що означало вихід Великобританії з Європейського Союзу.

На превеликий жаль, існує велика кількість людей особливо старшого віку, які не вмiють розрізняти та розпізнавати правдиві новини від неправдивих. Так, науковці університетів Нью-Йорка та Принстона в результаті відповідних наукових досліджень, які були опубліковані у відомому науковому журналі «Science» виявили, що саме літні люди віком старші за 60-65 років – користувачі Інтернету – у чотири рази більше поширюють фейкові новини, не розібравшись

в їх сутності та правдивості, тому що не володіють достатнім рівнем медіаграмотності [5].

Як слушно зауважує керівник Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки в Україні Ігор Соловей: «Зараз російська пропаганда характеризується зухвалістю. ... Вони щодня генерують таку велику кількість маніпуляцій, відвертих фейків, що спростовувати кожен з них не вистачить ресурсів ні в кого, в жодній країні. Тому ми всім рекомендуємо і поширюємо такий підхід: **все, що робиться, що говориться російськими медіа про Україну – це є брехня** (виділено в оригіналі). Адже в Росії створена така система, коли немає класичних медіа взагалі. В Росії створена воєнна пропаганда, цензура. ... Окремі люди, які були проти війни, їх назвали іно-агентами. Інших залякують тюремними строками, штрафами... Тому всі, хто залишився в медіа-просторі, це є частина російської інформаційної машини, російських інформаційних військ» [6].

Постійне поширення фейкових новин без їх спростування та організації протидії може призвести в короткостроковій перспективі – до зміни світогляду і переконань громадян, виникненню соціальної напруги та дестабілізації в окремих регіонах країни, а в довгостроковій перспективі – до негативного впливу на національну безпеку держави та до дискредитації її на міжнародній арені. Для захисту від перекручування, для перевірки на об'єктивність значного надходження російського інформаційного медійного контенту в Україні був створений 31.03.2021 р. (майже за рік до повномасштабної агресії РФ проти України) Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та інформаційної політики України як один з найважливіших механізмів постійної протидії ворожій дезінформації та несприятливому впливу на національну та інформаційну безпеку спільними зусиллями держави і громадянського суспільства. «Тепер ми маємо державний механізм протидії дезінформації, що дозволить захищати інформаційний простір від викривлень та вкидів. ЦСКІБ спрямований на ... швидке реагування на фейки, а також на промоцію українських нарративів. У структурі діятиме при Міністерстві культури та інформаційної політики (МКІП), але у співпраці з Центром протидії дезінформації РНБО, за яким лишається безпекова функція і перспектива міжнародного хаб», – зазначив Міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко [7].

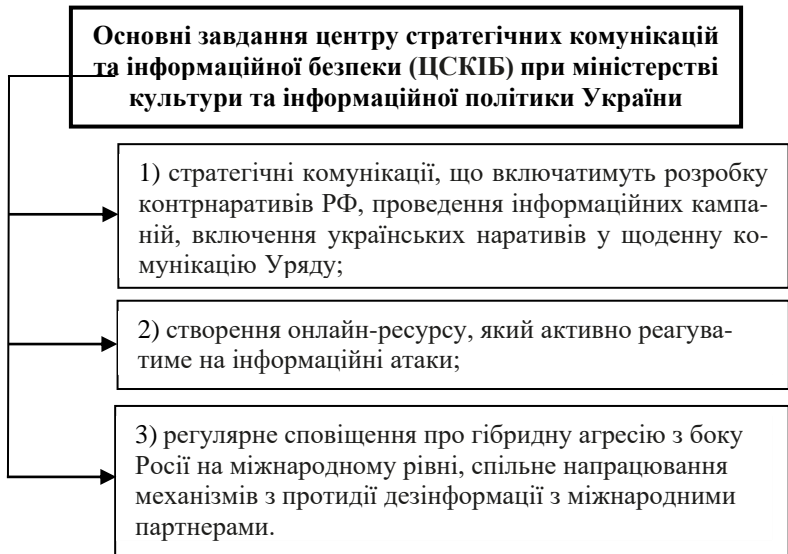

Рисунок 1. Основні завдання Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) при Міністерстві культури та інформаційної політики України

Схема складена автором на основі джерела [7]

Отже, в умовах широкомасштабної жахливої війни росії проти України, яка мужньо бореться за своє існування на всіх фронтах, в тому числі інформаційному, надзвичайно важливого значення набуває боротьба із фейками та фейковими новинами як складова частина контрпропагандистських заходів в рамках інформаційної війни. Фактично, будь-які інформаційні повідомлення російських медіа носять характерні ознаки свідомої дезінформації та мають несприятливий вплив на національну безпеку України, тому підлягають перевірці та максимальному обмеженню для розповсюдження в українському сучасному медійному просторі. Боротьба з фейковими новинами має стати складовою частиною освіти як військових, так і цивільних спеціалістів, зокрема журналістів, політологів, педагогів та ін.

Література:

1. Лубінець Д. Не «українська криза», а російсько-українська війна. (06.10.2022). URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/061022-ne-ukrayinska-kryzaro-siysko-ukrayinska-viyna-lubinec> (дата звернення: 07.10.2022).

2. Фейки, пропаганда, дезінформація та виборчий процес: як нам захистити демократичні практики? Аналітична доповідь / за заг. ред. Дубова Д. В. / Національний інститут стратегічних досліджень. Школа політичної аналітики НАУКМА. К. : ТОВ «Видавництво Сталь», 2019. 254 с.
3. Мюллер Ф., Деннер Н. Як можна протидіяти «фейковим новинам»? Аналіз. Київ : Фонд Фрідріха Науманна за Свободу, Академія української преси, 2019. 32 с.
4. Словарь Collins вибрав словом года «фейковые новости» (02.11.2017). URL : <https://meduza.io/news/2017/11/02/slovar-collins-vybral-slovom-goda-feykovye-novosti> (дата звернення: 04.10.2022).
5. Літні люди поширюють значно більше фейків у Facebook – дослідження. MediaSapiens. (14.01.2019). URL: <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/22319/2019-01-14-litni-lyudy-poshyryuyut-znachno-bilshe-feykiv-u-facebook-doslidzhennya/> (дата звернення: 04.10.2022).
6. Соловей І. Фейки і маніпуляції росії: їх така кількість, що спростувати не вистачить ресурсів жодної країни (22.07.2022). URL: <https://spravdi.gov.ua/fejky-i-manipulyacziyi-rosiyi-yih-taka-kilkist-shho-sprostuvaty-ne-vystachyt-resursiv-zhodnoyi-krayiny-igor-solovej/> (дата звернення: 03.10.2022).
7. Презентовано Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Міністерство культури та інформаційної політики України. (31.03.2021). *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoyi-bezpeki> (дата звернення: 06.10.2022).